

Методи навчання української мови у лінгводидактичній спадщині О. М. Біляєва

*Л. В. Галаєвська, кандидат педагогічних наук,
молодший науковий співробітник
Інституту педагогіки НАПНУ*

У час формування нового образу мовної освіти виникає потреба переосмислення усталених і набуття нових знань про методи навчання, що є умовою ефективного розв'язання актуальних завдань розвитку педагогічної теорії і практики.

Успіх та ефективність навчальної роботи залежить не лише від змісту навчання, а й від вибору методів, форм і засобів навчання.

На особливу увагу заслуговує класифікація методів навчання відомого українського лінгводидакта, професора, члена-кореспондента АПН України Олександра Михайловича Біляєва. Він наголошував на тому, що питання методів навчання української мови, зважаючи на складність і масштабність, потребують спеціального дослідження й належного висвітлення.

Ураховуючи всю різноманітність дефініцій навчального методу, науковець визнає оптимальною таку, за якої методи розглядаються як «упорядковані способи організованої діяльності вчителя й учнів, спрямовані на досягнення цілей освіти».

Надзвичайно важливим у науковій спадщині О.М. Біляєва стало питання оптимального добору методів навчання та їх застосування в шкільній практиці. У теорії й методиці навчання української мови найбільш умотивована класифікація методів за способом взаємодії вчителя й учнів на уроці, до якої належать зв'язний виклад матеріалу вчителем (розповідь), бесіда, спостереження над мовою, робота з підручником, метод вправ (роботи О. Біляєва, Л. Рожило, В. Мельничайка, М. Пентилюк та ін.)

О. М. Біляєв виділяв такі способи двоєдиної діяльності: 1) учитель викладає (розповідає, пояснює) матеріал – учні слухають; 2) учитель і учні обмінюються думками з питання, що вивчається, завдяки чому роблять висновки та узагальнення, формулюють визначення, правила; 3) учитель організовує спостереження учнів над виучуваними фактами і явищами з наступним колективним обговоренням їх результатів; 4) учні під керівництвом учителя самостійно здобувають знання за підручником та іншими джерелами; 5) учні шляхом виконання практичних завдань і вправ здобувають потрібні знання за підручником та іншими джерелами.

Особливості використання методів навчання та їх класифікацію більш докладно О. М. Біляєв розглядав у своїх найбільш відомих працях, зокрема у монографії «Сучасний урок української мови», посібнику «Лінгводидактика рідної мови», а також у численних статтях, серед яких – «Вправи в навчанні мови», «Спостереження над мовою як метод навчання», «Доказова розповідь та евристична бесіда у навчанні мови», «Робота з підручником», «Методика вивчення української мови в школі» тощо.